

2. Ушинский К. Д. Педагогические сочинения [Текст] : в 6-ти т. / К. Д. Ушинский ; сост. С. Ф. Егоров. – М. : Педагогика, 1990.
- Т.5. – Человек как предмет воспитания. Опыт педагогической антропологии. – 528 с.
- Т.6. – Человек как предмет воспитания. Опыт педагогической антропологии. – 528 с.
3. Поняття методології наукових досліджень та її види : курс лекцій [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://lib.lntu.info/book/fb/pesp/2012/12-31/page7.html> (дата звернення: 10.02.2015).
4. Енциклопедія освіти / Акад. пед. наук України ; головний ред. В.Г. Кремень. – К. : Юрінком Інтер, 2008. – 1040 с.
5. Гузій Н.В. Людиновимірність методологічної бази педагогічного професіоналізму як запорука успішної розбудови особистісно зорієнтованої освіти / Н.В. Гузій // Науковий вісник Мелітопольського державного педагогічного університету. Серія : Педагогіка. – № 2 (11). – 2013. – С. 53-60.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

Андрощук Ігор Петрович – к. пед. н., доцент кафедри теорії та методики трудового і професійного навчання Хмельницького національного університету.

Наукові інтереси: проблеми професійної підготовки учителів технологій до позаурочної художньо-технічної діяльності учнів; організаційно-педагогічні умови ефективного функціонування позашкільної освіти. Автор понад 40 наукових праць, серед яких 1 монографія та три навчальних посібника з грифом МОН України.

УДК 378.147

ПРИНЦИПИ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ ТЕХНОЛОГІЙ ДО ПЕДАГОГІЧНОЇ ВЗАЄМОДІЇ

Ірина Андрощук

У статті зосереджено увагу на необхідності обґрунтування принципів підготовки вчителів технологій до педагогічної взаємодії. Проаналізовано зміст поняття «принцип». Уточнено дефініцію «принципи підготовки майбутніх вчителів технологій до педагогічної взаємодії». Визначено та розкрито зміст принципів підготовки майбутніх вчителів технологій до педагогічної взаємодії.

Ключові слова: професійна підготовка, педагогічна взаємодія, принципи, принципи моделювання, ролівої перспективи, гуманізму, суб'єкт-суб'єктної взаємодії, діалогізації, створення сприятливого середовища.

Постановка проблеми. Педагогічна освіта є базовою для будь-якого фахівця, причетного до навчання, виховання, розвитку та соціалізації людини. Рівень педагогічної освіти визначає ефективність у вирішенні професійних завдань учителя технологій. Згідно галузевої Концепції розвитку неперервної педагогічної освіти, підготовка педагогічних працівників розглядається, у цьому контексті, як важлива передумова, що забезпечує проведення модернізації освіти на основі осмислення національного і зарубіжного досвіду [3]. Модернізація неможлива без перегляду та оновлення методологічних та теоретичних основ підготовки вчителів.

Аналіз актуальних досліджень. У вітчизняній та зарубіжній психології і педагогіці вже визначено ряд вихідних концептуальних положень, принципів, які можна покласти в основу модернізації професійної підготовки фахівців. Загальні дидактичні принципи висвітлюються у теоретичних здобутках таких відомих учених, як М. Борішевський, Л. Віготський, І. Зязюн, О. Коберник, А. Маслов, Н. Нічкало, В. Радкевич, В. Рибалка, К. Роджерс, В. Семиченко, С. Сисоєва, Д. Тхоржевський, Н. Чепелева та ін. Окремі аспекти, які так чи інакше стосуються принципів вищої освіти в Україні, були предметом дослідження таких учених, як Я. Болюбаш, М. Горбатова, М. Гриценко, Н. Кириченко, В. Кремень, М. Курко, Н. Лазарева, В. Ортинський, Н. Ракши, Р. Шаповал, С. Шевченко та ін. Проте вони розкрили лише окремі аспекти в зазначеній сфері, досліджуючи більш загальні чи спеціальні проблеми.

На сьогодні багато наукових праць присвячено висвітленню загальних принципів підготовки вчителя і не завжди враховуються функції та особливості його педагогічної діяльності в контексті специфіки змісту навчального предмета. Зокрема лише незначна кількість досліджень присвячена обґрунтуванню методологічних та теоретичних основ професійної підготовки безпосередньо вчителя технологій. Відмітимо, що у цих дослідженнях, головним чином, розглянуто наступні аспекти підготовки: професійну в умовах ступеневої освіти (В. Стешенко), технічну (М. Корець), художньо-трудова (Л. Оршанський), ергономічну (Т. Борисова), проектно-технологічну (Т. Газука, О. Коберник, М. Пелагейченко, Л. Пташнік, С. Ящук); формування психологічної культури (О. Видра), естетичної культури засобами українських народних промислів (В. Титаренко), готовності до використання інформаційних технологій (О. Торубара), до естетичного виховання (Г. Разумна) і т.д. Однак незалежно від напрямів та профілю підготовки вчитель технологій, враховуючи особливості його професійної діяльності, є суб'єктом педагогічної взаємодії. Від ефективності організації якої залежить

результативність навчально-виховного процесу. Тому постає необхідність в обґрунтуванні принципів підготовки вчителя до педагогічної взаємодії.

Мета статті. Враховуючи, що підготовка фахівця кожного напрямку до педагогічної взаємодії у професійній діяльності повинна мати власні принципи, в яких відображаються як специфічні педагогічні закономірності зазначеного процесу підготовки, так і особливості самої педагогічної взаємодії та вимоги до неї, метою статті є визначення та обґрунтування основних принципів підготовки майбутніх вчителів технологій до педагогічної взаємодії у професійній діяльності.

Виклад основного матеріалу дослідження. Розглянемо зміст поняття «принцип». У філософському контексті принцип розглядають як фундаментальні положення, первісне начало, найсуттєвішу основу певної концепції або теорії. Загально визнаним є трактування педагогічного принципу як «педагогічної категорії, що є нормативним положенням, яке базується на педагогічній закономірності, характеризує найбільш загальну стратегію розв'язання певного роду педагогічних проблем і виступає одночасно й системоутворюючим фактором для розвитку педагогічної теорії, і критерієм безперервного вдосконалення педагогічної практики» [2, с. 111].

Принципи навчання в дидактиці розглядають як провідні теоретичні положення педагогіки, основою яких є педагогічні закономірності, а реалізація – передбачає використання сучасних методів, форм і змісту дидактичного процесу [9].

На важливості визначення принципів вказував В. Ягупов. Так науковець зазначав, що саме принципи навчання віддзеркалюють дидактичні закономірності, їх сутність та основні вимоги та визначають напрям, стратегію і зміст практичних дій учителя і учнів. Під дидактичними принципами, В. Ягупов розуміє спрямовуючі положення, нормативні вимоги до організації та проведення дидактичного процесу, які мають характер загальних вказівок, правил і норм та впливають із його закономірностей [11, с. 291].

Ми погоджуємося з твердженням С. Гончаренка [4, с. 270], що саме в принципах відображаються теоретичні підходи до побудови навчального процесу та керування ним. Дидактичні принципи у підготовці фахівців визначають позиції та установки, з якими педагоги підходять до організації освітнього процесу, до пошуку можливостей його оптимізації. Усі принципи взаємопов'язані та взаємозалежні, вони доповнюють і зумовлюють один одного, утворюючи при цьому цілісну систему [1, с. 92].

Таким чином, під принципами підготовки майбутніх вчителів технологій до педагогічної взаємодії розуміємо вихідні положення, що визначають вимоги до методичної системи (цілей, змісту, форм, методів) професійної підготовки вчителів технологій у вищих навчальних закладах, як суб'єктів педагогічної взаємодії.

Аналіз основних підходів до принципів підготовки майбутніх вчителів технологій, принципів педагогічної взаємодії; сучасні вимоги до педагога дозволили нам визначити принципи підготовки майбутніх вчителів технологій до педагогічної взаємодії. До них ми відносимо такі принципи: моделювання, рольової перспективи, гуманізму, суб'єкт-суб'єктної взаємодії, діалогізації, створення сприятливого середовища.

Розглянемо більш докладно наведені принципи, розуміючи їх саме як вихідні теоретичні, методологічні положення, ідеї, як основу визначення технологічних ліній побудови професійної підготовки майбутніх вчителів технологій до педагогічної взаємодії у професійній діяльності.

Обґрунтовуючи теоретичні та методологічні основи підготовки майбутніх вчителів технологій до педагогічної взаємодії необхідно чітко усвідомлювати вимоги до цього фахівця. Навчально-виховний процес на уроках трудового навчання та технологій має свої особливості, пов'язані перш відведенням значної кількості годин на практичну роботу по виготовленню певних об'єктів праці. Це відображається і на педагогічній взаємодії, яка відбувається під час практичної роботи учнів. Тому перш за все необхідно виявити типові задачі, трансформувати їх у навчально-виробничі задачі, які в свою чергу впливають на вибір відповідних форм і методів навчання. Це дозволить установити відповідності між вимогами до кваліфікаційної підготовки фахівців та фактичним обсягом професійних знань і вмінь задля створення моделі їх професійної діяльності. Тому важливим у професійній підготовці майбутніх вчителів технологій є принцип моделювання. Саме реалізація цього принципу дозволяє отримати випереджальну інформацію щодо обґрунтування цілей, змісту, засобів, методів навчання, а також щодо розробки професійно-кваліфікаційних характеристик, навчальних планів, програм, підручників [5, с. 151].

З цієї позиції цікавим є підхід Т. Яблонської. Дослідниця наголошує, що особистісна спрямованість змісту професійної підготовки педагогів обумовлює необхідність використання таких принципів її організації, що дозволили б моделювати ситуації, у яких майбутній учитель міг не тільки сприймати педагогічну теорію, удосконалювати власні професійно-педагогічні дії, закріплювати досвід педагогічної діяльності, але й стимулювати професійний саморозвиток, самовираження й самоствердження його в самостійній педагогічній праці [10]. Враховуючи це, одним із специфічних принципів підготовки вчителів технологій є принцип рольової перспективи. Оптимізація виховних і розвиваючих можливостей педагогічної підготовки вчителів технологій у вищому навчальному закладі пов'язана зі зміною її цілей,

змісту, методики й технології. Важливо кожному студентові забезпечити участь в активній діяльності професійної спрямованості, динаміку розв'язання завдань, що постійно ускладнюються, і програвання різних педагогічних ролей, що моделюють педагогічну дійсність і розкривають специфіку й творчу природу педагогічної праці. Саме проектування рольової перспективи й реалізація різних ролей у системі педагогічної підготовки дозволяє здійснити рольовий принцип її організації.

Цей принцип як провідна ідея підвищення якості педагогічної підготовки майбутніх учителів технологій передбачає їх залучення до активної пізнавальної діяльності у вищих навчальних закладах шляхом виконання складної і відповідальної ролі в модельованих навчальних ситуаціях, що максимально відображають педагогічну дійсність. Технологія педагогічної підготовки, заснована на принципі рольової перспективи, дає змогу здійснювати навчальну діяльність в умовах максимально наближених до реальних, а також забезпечує адекватну педагогічну поведінку студентів у різних педагогічних ситуаціях з урахуванням специфіки професії вчителя технологій. Реалізація цього принципу передбачає перегляду технології підготовки цих фахівців.

Вчитель технологій навчально-виховний процес має спрямовувати на особистість учня, створювати максимально сприятливі умови для оволодіння школярами соціально накопиченого досвіду, опанування різними техніками декоративно-прикладного мистецтва, розвитку і прояву творчої індивідуальності, високих патріотичних, моральних, інтелектуальних, трудових якостей, які забезпечували б особистості соціальну захищеність і гідне існування. Для реалізації зазначених завдань, у професійній підготовці самого вчителя обов'язковим є врахування принципу гуманізму. Визнання цінностей студента як особистості, його прав і свобод, вільний розвиток, повага до себе, партнерів, толерантність, діалог культур – важлива умова впровадження цього майбутнім фахівцем у своїй професійній діяльності. К. Роджерс зазначав, що ціль гуманістичних викладачів – розвивати внутрішню дисципліну учнів. У широкому змісті внутрішня дисципліна – це «знання про себе і дії, які потрібно почати, щоб рости й розвиватися як особистість». Тому важливо цю внутрішню дисципліну розвинути і у самого вчителя під час його фахової підготовки [8, с. 24.].

У рамках гуманістичної парадигми освітнього процесу проголошується принцип суб'єкт-суб'єктної взаємодії, під яким розуміється рівність позицій викладача і студентів. Суб'єкт-суб'єктна педагогічна взаємодія в умовах вищої освіти зумовлюється наявністю двох активно діючих суб'єктів – викладача і студента. Як зазначають науковці, відповідальність за керівництво навчально-виховним процесом значною мірою лежить на викладачеві, який створює педагогічні ситуації, в яких студенти розвивають власну ініціативу, самооцінку, відбуваються позитивні зрушення у налагодженні міжособистісної взаємодії, завдяки чому реалізується їх особистісний потенціал [6, с. 5].

Формування у майбутніх учителів технологій позитивного ставлення до суб'єктів педагогічного процесу, конструктивного стилю спілкування з ними у навчально-виховному процесі залежить значною мірою від моделей організації педагогічної взаємодії у вищому навчальному закладі. Саме організація суб'єкт-суб'єктних взаємин у процесі професійної підготовки майбутніх учителів технологій впливає на формування у них здатності та готовності розвивати в учнів суб'єктну позицію у навчально-виховному процесі.

До провідних принципів підготовки вчителя технологій до педагогічної взаємодії відносимо також принцип діалогізації. Діалогічна педагогічна взаємодія розгортається в умовах адекватного відображення учасниками педагогічного процесу позитивного особистісного ставлення один до одного. Важливим у діалогізації є факт спільної спрямованості учасників взаємодії на розв'язання проблеми, незважаючи на те, що погляди й оцінки їх можуть не збігатися.

Відкрита взаємодія або діалог на всіх етапах професійної підготовки вчителя технологій постає оптимальною умовою його готовності до педагогічної взаємодії у його подальшій професійній діяльності. Для налагодження конструктивного діалогу в процесі фахової підготовки необхідно враховувати наступні аспекти: наявність бажання і готовності в обох суб'єктів висловити свою позицію по відношенню до обговорюваної проблеми; готовність сприйняти й оцінити позицію співрозмовника; готовність до активної взаємодії.

Реалізація попередніх принципів передбачає створення сприятливого середовища. Згідно з сучасними світовими освітніми процесами, середовище набуває вагомого значення для активного залучення суб'єктів навчального процесу, розвитку демократичних засад, міжособистісних взаємин. Взаємини учасників навчального процесу залежать і від освітнього середовища, в якому вони складаються. Тому важливим у професійній підготовці майбутніх учителів технологій до педагогічної взаємодії є принцип створення сприятливого середовища. Головними механізмами, завдяки яким відбувається формування міжособистісного простору педагогічної взаємодії, є такі: взаєморозуміння – формування спільного поля партнерів (педагогів і учнів), що об'єднує їхні інтереси, дає змогу подібно розглядати проблему в конкретній ситуації; координація – погодженість, єдність дій, зусиль; узгодженість – формування спільної мети, намірів, мотивації спілкування партнерів. [7, с. 3-8]. Функціонування цих механізмів простежується у взаємодії суб'єктів навчального процесу з освітнім середовищем. Освітне

середовище автоматично не впливає на розвиток особистості, адже цей вплив опосередкований системою її ставлення до цього середовища та залежить від взаємодії між суб'єктами навчально-виховного процесу.

Висновки і перспективи подальших розвідок напрямку. На основі узагальнення підходів до обґрунтування принципів підготовки педагогів визначено та розкрито зміст принципів майбутніх вчителів технологій до педагогічної взаємодії: моделювання, роліової перспективи, гуманізму, суб'єкт-суб'єктної взаємодії, діалогізації, створення сприятливого середовища. Подальшого дослідження потребує обґрунтування змісту та технології професійної підготовки майбутніх вчителів технологій до педагогічної взаємодії на засадах обґрунтованих принципів.

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Андрощук І.В. Принципи відбору і структурування змісту курсу «Організація і методика виховної роботи» // Молодь і ринок : Щомісячний науково-педагогічний журнал. – 2011. – № 1. – С. 90-96.
2. Ващенко Л.М. Управління інноваційними процесами в загальній середній освіті регіону: Монографія / Л.М. Ващенко – К., 2005 – 345 с.
3. Галузева Концепція розвитку неперервної педагогічної освіти від 14 серпня 2013 р. № 1176. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.mon.gov.ua.
4. Гончаренко С. Український педагогічний словник. – К. : Либідь, 1997. – 374 с.
5. Дегтярьова Г. С. Психолого-педагогічні засади професійної адаптації майбутніх фахівців сфери обслуговування / Г.С. Дегтярьова // Теоретичні основи професійної адаптації : збірник наукових праць / [за ред. Г.П. Васяновича]. – Львів : Сполом, 2007. – С. 135-152.
6. Легун О.М. Розвиток у педагогів орієнтації на суб'єкт-суб'єктну взаємодію у процесі післядипломної освіти. Автореф. дис... канд. психол. наук: 19.00.07. / К., 2005. 20 с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://disser.com.ua/contents/8717.html>.
7. Равчина Т.В. Організація взаємодії студентів з освітнім середовищем у вищій школі / Т.В. Равчина // Вісник Львівського університету. Серія педагогічна. – 2005. – Випуск № 19. – С. 3-16.
8. Роджерс К. Вопросы, которые я бы себе задал, если бы был учителем. // Семья и школа. – 1987. – № 10. – С. 24.
9. Савченко О.Я. Дидактика початкової школи : підручник для студентів педагогічних факультетів / О.Я. Савченко. – К. : Абрис, 1997. – 416 с.
10. Яблонська Т.М. Характеристика принципу роліової перспективи як провідної ідеї модернізації педагогічної підготовки майбутніх учителів-філологів [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://intkonf.org/kand-pedagog-nauk-yablonska-t-m-harakteristika-printsipu-rolovoyi-perspektivi-yak-providnoyi-ideyi-modernizatsiyi-pedagogichnoyi-pidgotovki-maybutnih-uchiteliv-filologiv>.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

Андрощук Ірина Василівна – к. пед. н., доцент кафедри теорії та методики трудового і професійного навчання Хмельницького національного університету.

Наукові інтереси: проблеми професійної підготовки вчителів до педагогічної взаємодії; розвиток педагогічної майстерності педагогів. Автор понад 50 наукових праць, серед яких 1 монографія та три навчальних посібника з грифом МОН України.

УДК 744(075).32

СИСТЕМНИЙ АНАЛІЗ ЛІТЕРАТУРИ З КРЕСЛЕННЯ ДЛЯ СЕРЕДНІХ ПРОФЕСІЙНИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ

Микола Анісімов

У статті проведений системний аналіз підручників, навчальних і методичних посібників з предмету технічне креслення, які сьогодні застосовуються викладачами й майстрами виробничого навчання при підготовці складних електро- і радіотехнічних професій у професійних технічних навчальних закладах. Були також досліджені різні підручники, навчальні посібники, довідники, задачки й інші методичні матеріали, які були підготовлені з інших предметів.

Ключові слова: підручник, навчальний посібник, технічне креслення, професійний технічний навчальний заклад, міжпредметні зв'язки.

Постановка проблеми. У провідних нормативних документах держави, що визначають стратегію розвитку вітчизняної освіти чітко простежується спрямованість на профілізацію професійної школи. З поняттям «професія» тісно пов'язане поняття «професійне навчання», яке можна застосовувати у двох значеннях. У першому воно позначає сукупність явищ, які відбуваються в процесі професійної підготовки і удосконалення професіоналізму певною групою людей. У цьому разі ми говоримо про процес або ж процеси професійного навчання конкретної професії. У другому вживаємо цей термін для позначення конкретного процесу навчання групи учнів, наприклад, «підготовка в професійно-технічному навчальному закладі (ПТНЗ) професії радіомеханік».